

SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJA

ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJA

TEISINIO REGULIAVIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2013 m. spalio 1 d. Nr. 1

Teisinio reguliavimo, kurio stebėseną atlikta, sritis (visuomeniniai santykiai, kuriems skirtas teisinis reguliavimas, kurio stebėseną atlikta):

Paslaugų, teikiamų pagal Lietuvos Respublikos Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymą (Žin., 2012, Nr. 136-6965; toliau vadinama – Įstatymas), įtaka valstybės finansams (Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetui ir Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui) bei socialinei aplinkai.

Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta:

Lietuvos Respublikos žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 218 „Dėl žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2013, Nr. 29-1398).

Nustatant teisinį reguliavimą, kurio stebėseną atlikta, planuoti tikslai, uždaviniai ir padariniai:

Lietuvos Respublikos Seime priimant Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo projektą (Nr. XIP-4735), jo aiškinamajame rašte buvo nurodyti tokie įstatymo tikslai, uždaviniai ir teigiami padariniai:

Įstatymo projekto tikslas:

Sukurti naują institutą: atlygintinų žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų pagal paslaugų kvitą teikimą.

Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Sudaryti galimybę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas teikti pagal paslaugų kvitą vienkartinio pobūdžio, trumpalaikėms paslaugoms;
2. sumažinti nelegalaus darbo apimtį ir neapskaitomo darbo užmokesčio atvejus žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuje;
3. didinti bedarbių užimtumą;
4. sudaryti sąlygas savo pastangomis didinti gaunamų pajamų dydį užtikrinant, kad šie asmenys neprarastų teisės į pinginę socialinę paramą.

Įstatymo projekto aiškinamajame rašte numatyti teigiami padariniai:

1. Sudaryti galimybes supaprastinta tvarka reglamentuoti ir įforminti trumpalaikių paslaugų teikimą specifinėse ūkio srityse;
2. mažinti nelegalaus darbo mastus.

Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas (teisinio reguliavimo sukelti teigiami ir neigiami padariniai (atsižvelgiant į asmenų pateiktus pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo), faktinių padarinių atitikties nustatant teisinį reguliavimą planuotiems tikslams ir padariniams, jeigu kilo neigiamų padarinių – būdai, kaip juos pašalinti, ir kita):

Atliekant žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, suteiktų pagal paslaugų kvitą, 2013 metų II ketvirčio stebėseną (balandžio, gegužės, birželio mėnesiai), buvo vertinama:

1. Naujo teisinio reguliavimo įtaka nelegalaus darbo apimčių pokyčiams.

Nustatyta, kad:

- ✓ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniuose skyriuose buvo parduotos 1955 žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitų knygelės;
- ✓ 1222 draudėjai gavo žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas, teikiamas pagal paslaugų kvitą. Iš jų draudėjai juridiniai asmenys – 453, draudėjai fiziniai asmenys – 769;
- ✓ 7485 asmenys teikė žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą.

Tikėtina, kad, jeigu nebūtų šio teisinio reguliavimo, tai tam tikra dalis iš 7485 asmenų paslaugas būtų teikę nelegaliai, o 1222 draudėjai tokius asmenis būtų samdę nelegaliai bei už juos nemokėję privalomojo sveikatos draudimo įmokų.

2. Ar yra surenkamos į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą privalomojo sveikatos draudimo įmokos nuo apdraustiesiems asmenims priskaičiuoto atlygio už suteiktas paslaugas sumos.

Į Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą buvo pervesta 147 tūkst. litų privalomojo sveikatos draudimo įmokų už fizinius asmenis, kurie teikė paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą.

3. Ar nėra akivaizdžiai padidėjusio apdraustųjų asmenų, dirbusių pas tą patį draudėją ir perėjusių dirbti (teikti paslaugas) pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą pas tą patį draudėją, skaičiaus.

15 asmenų dirbo pas tą patį draudėją kaip darbuotojai (dirbantys pagal darbo sutartį) ir kaip žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikėjai.

80 asmenų dirbo pagal darbo sutartį pas tą patį draudėją iki pradėjo teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus.

Darytina prielaida, kad tik apie 1,1 proc. asmenų $[(80 : 7485) \times 100]$, teikusių paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitus, buvo pasamdyti pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, siekiant išvengti už juos mokėtinų valstybinio socialinio draudimo įmokų, kurias draudėjas moka už apdraustąjį, dirbantį pagal darbo sutartį. Numatoma stebėti tolesnį apdraustųjų asmenų, dirbusių pas tą patį draudėją (darbdavį) ir jam pradėjusių teikti paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, skaičiaus kitimą.

Šiuo metu Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlieka patikrinimus žemės ūkio ir miškininkystės sektoriuje, kurių tikslas – nustatyti, kaip laikomasi Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatyme numatytų nuostatų. Patikrinimai vykdomi š. m. liepos–rugsėjo mėnesiais, todėl tik spalio mėnesio pabaigoje bus galima pateikti apibendrintus patikrinimų rezultatus bei pateikti informaciją, kokią įtaką nelegaliam darbui turėjo Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymo įgyvendinimas ir kokie būtų siūlymai jį tobulinti.

Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, asmenų, kurie buvo apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme (Žin., 1996, Nr. 55-1287; 2002, Nr. 123-5512) nurodytas kategorijas ir tuo pačiu metu buvo drausti kaip asmenys, teikę žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, buvo 2613 (2013 m. gegužės 1 d. duomenys), 2467 (2013 m. birželio 1 d. duomenys), 2408 (2013 m. liepos 1 d. duomenys). Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos teikia duomenis apie asmenis, kuriems jau galioja sveikatos draudimas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 8 straipsnio nuostatas. Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos duomenimis, žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą teikė 1578 bedarbiai (2013 m. gegužės 1 d. duomenys), 966 bedarbiai (2013 m. birželio 1 d. duomenys), 826 bedarbiai (2013 m. liepos 1 d. duomenys). Asmenų, teikusių žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą ir draustų privalomuoju sveikatos draudimu, tik kaip asmenų, dirbančių pagal

žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, buvo 127 (2013 m. gegužės 1 d. duomenys), 122 (2013 m. birželio 1 d. duomenys), 163 (2013 m. liepos 1 d. duomenys).

Asmenys, teikiantys paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, nėra draudžiami pensijų socialiniu draudimu, todėl suėjus pensiniam amžiui, nors ir bus dirbę (teikę paslaugas), jų darbo (paslaugų teikimo) laikotarpis nebus įskaičiuojamas į valstybinio socialinio draudimo stažą.

Registruoto ilgalaikio nedarbo paslaugų teikimas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą nemažina – asmuo išlaiko bedarbio statusą, tačiau paslaugų teikimas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą turi teigiamos įtakos formuojant ir palaikant asmenų darbo įgūdžius. Teisinis reguliavimas gali būti vertinamas dviem aspektais: asmuo teikia paslaugas, tačiau asmens teikiamos paslaugos yra trumpalaikės (maksimali trukmė iki 3 mėn.) ir tai neišsprendžia jo ilgalaikio / tvaraus užimtumo, įsirtvirtinimo darbo rinkoje.

Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas:

Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymu ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 218 „Dėl žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“ buvo sudaryta galimybė sezonines ir aukštos kvalifikacijos nereikalaujančias žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas teikti pagal paslaugų kvitą. Konstatuotina, kad sumažėjo administracinė našta ūkininkams ir kitiems žemės ūkio veiklos subjektams, nes jie nesudarinėja trumpalaikių darbo sutarčių ir neteikia Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams nustatytos formos pranešimų apie asmens įdarbinimą ir atleidimą. Teritorinėse darbo biržose bedarbiais užsiregistravę asmenys, pradėję teikti minėtame sąraše nurodytas paslaugas, nepraranda bedarbio statuso ir gaunamos piniginės socialinės paramos (socialinės pašalpos ir būsto šildymo, karšto ir geriamojo vandens išlaidų kompensacijų), todėl yra suinteresuoti patys užsidirbti pajamų. Paslaugos teikėjai yra apdraudžiami privalomuoju sveikatos draudimu.

Konstatuotina, kad Žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų teikimo pagal paslaugų kvitą įstatymu numatyti tikslai buvo pasiekti. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad galiojantis teisinis reguliavimas yra reikalingas. Tačiau, siekiant teisinio reguliavimo aiškumo, manytina, kad būtų tikslinga parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 13 d. nutarimo Nr. 218 „Dėl žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų, kurias paslaugų gavėjas turi teisę gauti, o paslaugų teikėjas turi teisę teikti pagal paslaugų kvitą, sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo projektą, įtraukiant į sąrašą darbus, kuriuos galėtų teikti nepilnamečiai asmenys (tai yra asmenys nuo 14 iki 18 metų amžiaus). Valstybinės ligonių kasos prie Sveikatos apsaugos ministerijos 2013 m. liepos 1 d. duomenimis, nepilnamečių vaikų (iki 18 metų amžiaus) ir moksleivių (nuo 18 iki 19 metų amžiaus), teikusių žemės ūkio ir miškininkystės paslaugas pagal paslaugų kvitą, buvo 216 (2013 m. gegužės 1 d. duomenys), 758 (2013 m. birželio 1 d. duomenys), 784 (2013 m. liepos 1 d. duomenys).

Atkreiptinas dėmesys, kad asmenys, teikiantys paslaugas pagal žemės ūkio ir miškininkystės paslaugų kvitą, nėra draudžiami pensijų socialiniu draudimu, taip pat nėra draudžiami ir kitomis valstybinio socialinio draudimo rūšimis (ligos, motinystės, tėvystės, motinystės (tėvystės), nedarbo, nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu) todėl įvykus draudžiamajam įvykiui jie negaus jokių draustiems šiomis draudimo rūšimis asmenims mokamų išmokų, taip pat suėjus pensiniam amžiui, nors asmenys ir bus dirbę (teikę paslaugas), jų darbo (paslaugų teikimo) laikotarpis nebus įskaičiuojamas į valstybinio socialinio draudimo stažą.

Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti:

Šiuo metu neatsisakyti, tačiau toliau vykdyti stebėseną.

Kalbos sutvarkyta
2013-10-02
[Signature]

Viceministras
Ministrė
[Signature]
2013 10 30

Audrius Bitinas

Socialinio draudimo ir pensijų
departamentu direktorė

[Signature]
Asta Arunauskienė
2013 10 02

Socialinio draudimo skyriaus vedėjas

[Signature]
Vaidotas Kalinauskas

Darbo departamento
direktorius pavaduotoja

[Signature]
Estė Radauskienė

Algimanta Pabedinskienė

Socialinio draudimo ir pensijų departamentu
direktorius pavaduotoja

[Signature]

[Signature]
[Signature]